

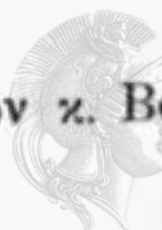
1863.

Τότε, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1863, ἔστρεψεν ἡ Ἀγγλία τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τὸν Δουκά Ἐρνέστον Γότθης τῆς Σαξωνικῆς, ὅστις ὄφειλε νὰ υἱοθετήσῃ τὸν ἀνεψιόν του Φίλιππον, ἀσπαζόμενον τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, καὶ ταύτην τὴν ἐκλογὴν τῆς συνέστησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' αἱ λοιπαὶ Δυνάμεις δὲν ἐδείχθησαν εὐμενεῖς πρὸς αὐτόν, ὥς ἐγγύτατον συγγενῇ τῆς ἀγγλικῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, καὶ αὐτὸς προσέτι ἔβηκεν ὅρους, οὓς ἠρνήθη αὐτὴ ἡ Ἀγγλία, ὥστε καὶ ὁ Δουξ ἀπέκλινε τὴν ἐκλογὴν. Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ παρ' ἄλλων τινῶν προταθέντων ὑποψηφίων. Διὰ τῆς «Εὐνομίας» δ' ἐγὼ ἐξανιστάμην κατὰ τῆς ἡμετέρας Κυβερνήσεως, ἥτις ἀπαθῶς ἄφινε τὰ τοῦ ζωτικοῦ ζητήματος τῆς ἐκλογῆς νὰ παρατείνωνται, μὴ μεριμνῶσα ἡ ἰδία περὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ιδιοτήτων καὶ σχέσεων τῶν ἡγεμόνων, ὅσοι ἦσαν δυνατὸν νὰ τεθῶσιν ὡς ὑποψήφιοι.

Ἐν τούτοις ἔλαβον ἐξ Ἀγγλίας ἐπιστολὴν τῆς Καρολίνης, ἥτις καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς Βασιλέως πραγματευομένη, μ' ὑπέβαλλε τὴν ιδέαν, ὅτι ἴσως ἀκατάλληλος δὲν θὰ ἦτό τις τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ φυγάδων Ὁρλεανιδῶν, καὶ ἰδίως ὁ Δουξ τῆς Ὠμάλης, ὅστις καὶ πλουσιώτατος ἦν, καὶ ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης καὶ τῆς ἀγγλικῆς κοινωνίας πολὺν ἐξετιμᾶτο διὰ τὰ πολλὰ αὐτοῦ διανοητικὰ προτερήματα.

Ἡ νύξις μοὶ ἐφάνη ὡς ἀκτὶς φωτός. Ὁ διάσημος οὗτος καὶ μεγάλουτος ἡγεμονόπαις, βλαστὸς οἴκου, ὅστις ἐβασίλευσε τῆς Γαλλίας, καὶ ἐπὶ πολὺ ἐπρώτευσεν ἐν Εὐρώπῃ, ἦν ἤδη ἀνεξάρτητος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ἡγεμονεύοντος, ὥστε τὴν Ἑλλάδα δὲν θὰ προσέδεεν εἰς τὸ ἄρμα ἐκείνου, συγχρόνως ὅμως θὰ διεφλέγετο ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας τοῦ νὰ ἐγείρῃ τὸν νέον του θρόνον εἰς περιωπὴν, ὅσον οἶόν τε ἀνάλογον τῆς τοῦ θρόνου, ὃν ὁ πατὴρ του ἀπώλεσε, καὶ τὴν φιλοδοξίαν ταύτην θὰ ὑπέκαιον πιθανῶς μᾶλλον, ἀντὶ ν' ἀντιπράττωσιν εἰς αὐτήν, οἱ περὶ τὸν Ναπολέοντα, ἵν' ἀποτρέψωσιν ἐντελῶς ἀπὸ τῆς Γαλλίας τὴν διάνοιαν καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐπιφόβου αὐτῶν ἀντιπάλου.

Ταῦτα διαλογισθεῖς, ἀπῆλθον εἰς Πατήσια, πρὸς τὸν κ. Βου-



γέε, πρέσβυν τῆς Γαλλίας, καὶ τὸν ἠρώτησα τίς θὰ ἦν ἡ γνώμη του, ἂν διὰ τῆς «Εὐνομίας» ὑπεστήριζον τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Δουκὸς τῆς Ὁμάλης εἰς τὸν Ἑλληνικὸν θρόνον. Ἡ πρότασίς μου ἐξέπληξε τὸν Πρέσβυν, ὅστις ἀτομικῶς, ὡς πλεῖστοι Γάλλοι ἔτι τότε διέτρεφε συμπαθείας πρὸς τὴν Ὁρλεανικὴν οἰκογένειαν.

— Διὰ τὴν Ἑλλάδα, μοὶ εἶπε, τὴν τοιαύτην πρότασιν θὰ ἐθεώρουν ὡς μέγα εὐτύχημα, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ· ἀλλὰ πῶς δύνασθε ποτὲ νὰ φαντασθῆτε ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ θὰ συγκατένευεν εἰς τοιαύτην ἐκλογὴν;

— Διατὶ ὅχι; τῷ εἶπον, μεταξὺ ὅλων τῶν Ὁρλεανιδῶν τίς ἐστὶν ὁ σπουδαῖος τῆς νῦν δυναστείας ἀντίπαλος, ὁ μόνος, ὃν αὕτη δύναται νὰ φοβῆται, ὡς ὑποψήφιον τῶν ἀντιπολιτευομένων μερίδων; Τίς ἄλλος ἢ ὁ Δουὲξ τῆς Ὁμάλης; Σήμερον κατοικεῖ τὴν Ἀγγλίαν, ἀγαπᾶται ἐκεῖ, ἔχει πᾶσαν περιποίησιν καὶ ἐλευθερίαν ἐνεργείας, καὶ ἡ Ἀγγλία τὸν διατηρεῖ, ὡς διηνεκὲς φόβητρον ἀπέναντι τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἄν ἀναβῇ τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀφίσταται ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης, παύει πᾶσα αὐτοῦ ἀξίωσις ἐπὶ τῆς Γαλλίας, τὰ συμφέροντα, ἡ προσοχὴ καὶ ἡ φιλοδοξία του στρέφονται πρὸς ἕτερον στάδιον, καί, ἐν ᾧ σήμερον ἀγνώστως καὶ ἀνελέγκτως δύναται, ἂν θέλῃ, νὰ ἐνεργῇ ἐξ ἀσφαλοῦς κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, τότε θὰ τεθῇ εἰς σημεῖον πανταχόθεν περιβλεπόμενον καὶ πᾶν του διάβημα ἔσται ὑπὸ τὴν ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν συμπάσης τῆς Εὐρώπης.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἀπετέλεσαν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν ἐπὶ τοῦ κ. Βουργέε, αποφασίσαντος νὰ γράψῃ ἀνυπερθέτως εἰς τὸν Αὐτοκράτορα. Ἀλλ' ἐπειδὴ, πλὴν τῆς συγκαταθέσεως καὶ ἡμῶν καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀπητεῖτο καὶ ἄλλη τρίτη, ἡ τοῦ Δουκὸς αὐτοῦ, ἔγραψα ὁ ἴδιος πρὸς τὸν κ. Γυζὼ εἰς Παρίσια, ὡς πρὸς φίλον ἐπίσημον καὶ ἐπιρροὴν ἐξασκοῦντα ἐπὶ τῶν Ὁρλεανιδῶν, καὶ τὸν προέτρεψα ν' ἀπέλθῃ ὁ ἴδιος εἰς Ἀγγλίαν, ἵνα ἐκθέσῃ τὴν ὑπόθεσιν καὶ παρακινήσῃ τὸν Δουκά τῆς Ὁμάλης νὰ συγκατατεθῇ εἰς ὅ,τι θὰ ἦν ὑπέρτατον μὲν συμφέρον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἔνδοξον δὲ δι' αὐτόν, διότι τῷ ἦνοιγε εὐρὺ καὶ μελλούσης ἀναπτύξεως ἐπιδεκτικὸν στάδιον ἀντὶ τῆς σημερινῆς ἀφανεῖας, ἀφ' ἧς

μόνον δι' ἀκροσφαλῶν συνωμοσιῶν ἐδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ν' ἀπαλλαγῇ, καὶ ἐπιθυμητὸν διὰ τὴν Γαλλίαν, ἣν καθίστα ἐδραίαν ἐσωτερικῶς διὰ παύσεως ἐπικινδύνων ἀνταγωνισμῶν, ἐξασφαλίζον αὐτῇ συγχρόνως καὶ ἐθνικὰς συμπαθείας καὶ σχέσεις μετὰ τῆς Ἀνατολῆς.

Μετὰ παρέλευσιν οὐ πολλοῦ χρόνου, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου, ἦλθε πρὸς ἐμὲ ὁ κ. Bourée, καί, λάμπων ἐκ χαρᾶς, μοὶ εἶπεν ὅτι ἔλαβεν ἐπισήμους ἐπιστολάς, καθ' ἃς, ἂν οἱ Ἕλληνες ἤθελον ἐκλέξει τὸν Δουκά τῆς Ὠμάλης, οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἔνστασιν εἰς ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ἢ Γαλλικὴ Κυβέρνησις. Τοῦτο ἦν μέγας θρίαμβος ὑπὲρ τῆς ἰδέας μου, μᾶλλον ἢ τὸ ἥμισυ τῆς ἐπιτυχίας της, δι' ὃ καὶ ἀμέσως ἐδημοσίευσα διὰ τῆς «Εὐνομίας» ἄρθρον θερμῶς ἐκθέτων τοῦ βασιλικοῦ τούτου ὑποψηφίου τὰ πλεονεκτήματα. Τοῦτο δ' ἔδωκεν εἰς τινὰς ἀφορμὴν νὰ γράψωσι κατ' ἐμοῦ, ὅτι εἰμὶ ὄργανον τῆς Γαλλίας. Δὲν ἤξεύρω δ' ἂν μετεπείσθησαν ὅτε, μετὰ τινὰς ἡμέρας, μὴ γνωρίζων ἔτι τὰς διαθέσεις τοῦ Δουκὸς τῆς Ὠμάλης καὶ μανθάνων ὅτι αἱ δυνάμεις τὸν Δουκά Ἐρνέστον συνίστων, οὐχ' ἦττον ἐπιμόνως ὑπὲρ αὐτοῦ συνηγόρησα, καθ' ὅσον ἐπεθύμουν μὲν καλὸν βασιλέα διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὅμως ἐπεθύμουν ὅπως δήποτε Βασιλέα, θεραπεύοντα τὰς πληγὰς, ἃς ἡ ἐπανάστασις ἑαυτῇ ἠνέωξε. Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ Μαρτίου ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ κ. Γυζώ, ἣν διατηρῶ, καὶ ἐν ἣ μοὶ ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς μὲν δὲν ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν, ἵνα μὴ πολὺ κινήσῃ τὴν προσοχήν, ἀλλ' ἐπεμψεν ἐκεῖ τὸν υἱόν του, καὶ μοὶ διεβίβαζεν ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Δουκὸς τῆς Ὠμάλης, γράφοντος ὅτι πολὺ μοὶ ἠὺγνωμόνει, δι' ἃ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐξέφραζον φρονήματα, καὶ ὅτι ἔσται εὐτυχέστατος ἂν ποτε τῷ δοθῇ ἀφορμὴ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐτυχίαν καὶ πρόοδον τῆς Ἑλλάδος, ἣν ἐγκαρδίως ἠγάπα.

Ἡ γλῶσσα αὕτη οὐδὲν εἶχε τὸ διαφορούμενον. Ὁ Δουξ ἐδέχετο καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς τύχης καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος ἐξηρτᾶτο ἤδη πλέον ἐκ μόνης τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ. Γνωστὴν λοιπὸν καταστήσας τὴν ἀπάντησιν ταύτην εἰς τὸν Πρόσβυν τῆς Γαλλίας, ὑψωσα ἐκ νέου φωνὴν ὑπὲρ τοῦ Δουκὸς εἰς τὴν «Εὐνομίαν», τὰ παντοῖα αὐτοῦ πλεονεκτήματα συνιστῶν, καὶ προτρέ-



πων εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος αὐθόρμητον αὐτοῦ ἐκλογὴν. Εἶχον δ' ἀρχίσει τὰ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἄρθρα πολλὴν νὰ ἐμποιῶσιν ἐντύπωσιν εἰς τὸ δημόσιον, ὅτε, ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ἐπορεύθην μίαν ἡμέραν εἰς τοῦ κ. Βουρέε, ἵνα συνδιαλεχθῶ μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Συγχρόνως δὲ μετ' ἐμοῦ εἶχε φθάσει εἰς τὴν ἐξοχὴν τῶν Πατησίων, ὅπου ὁ κ. Πρέσβυς κατῴκει, εἰς ἐπίσκεψιν ὁ κ. Ἀλκιβιάδης Ἀργυροπούλος.

Ὁ κ. Βουρέε μᾶς ἐδέχθη ἀμφοτέρους συγχρόνως· ἅμα δὲ μᾶς εἶδεν εἰσερχομένους,

— Λοιπὸν σᾶς συγχαίρω, Κύριοι, μᾶς προσεφώνησεν. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει Βασιλέα.

Τοῦτο ἀκούσας, ὑπέλαβον ὅτι καὶ ὁ κύριος Πρέσβυς εἶχε λάβει γνῶσιν τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Δουκὸς τῆς Ὠμάλης, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ ὀριστικότης τῆς ἐκφράσεώς του μοὶ ἐφάνη πως πρόωρος, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τί ἐννοεῖ.

— Ἐννοῶ, ἀπεκρίθη, ὅτι ἔλαβον πρὸ ὀλίγου τηλεγράφημα ἀναγγέλλον μοι τὴν ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἐκλογὴν Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος... τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας.

Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἔμεινα ἄφωνος ὑπ' ἐκπλήξεως· ἔπειτα δὲ τὸν παρεκάλεσα νὰ μᾶς εἰπῇ τὰς λεπτομερείας· ἀλλ' ὁ κ. Βουρέε μοὶ ἀπήντησεν ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην πληροφορίαν ἔχει, ἐκτὸς ὅτι ἡ ἐκλογὴ ἐστὶ τετελεσμένη καὶ προσαπαιτεῖται μόνον ἡ παραδοχὴ ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ἑλλάδος. Μεταγενεστέρως δ' ἐμάθομεν, ὅτι, κατὰ τὴν ἐσπερίδα τοῦ γάμου τοῦ Πρίγκηπος τῆς Οὐαλίας (2|14 Μαρτίου) μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας, ὁ λόρδος Παλμερστὼν ἐπρότεινεν εἰς τὸν μονάρχην τοῦτον τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του. Καὶ ὁ μὲν Βασιλεὺς ἐδέχθη, κληθεὶς δὲ καὶ ὁ εἰς τὴν τελετὴν παρὼν ἡγεμονόπαις, πρόσηβος τότε μόλις, καὶ ἀκούσας τὴν πρότασιν, τὴν ἐδέχθη ἐπίσης περιχαρῶς.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ κ. Ἀργυροπούλου, ὅτε ἔμεινα μόνος μετὰ τοῦ κ. Πρέσβεως, μὲ ἠρώτησεν οὗτος, τίνα ὁδὸν προτίθεμαι νὰ βαδίσω ἀπέναντι τῆς νέας στροφῆς τῶν πραγμάτων.

— Συνέλαβον, τῷ εἶπον, σχέδιον, ἐξ οὗ τὰ ἄριστα ἤλπιζον

διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ μετ' ἀγαλλιάσεως τὸ ἔβλεπον φθάνον εἰς ὠριμότητα. Ἄλλ' ἰδού, διεσκεδάσθη αὐτό. Ὡς ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐνεστώσης κρίσεως ἐπρέσβευσα, τὸ μᾶλλον κατεπεῖγον διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐστὶ νὰ ἐξεέλθῃ ὅσον τάχιον τῆς ἐπισφαλοῦς αὐτῆς θέσεως. Δὲν ἠξεύρω τί ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας. Δὲν εἶναι ὁ Δοῦξ τῆς Ὠμάλης, οὐδὲ δύναται νὰ μᾶς φέρῃ ἢ ἐκεῖνος πλεονεκτήματα. Ἄλλ' εἶναι Βασιλεύς, ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ἐγκαθιστάμενος καὶ ἀναγνωριζόμενος· εἶναι ἐγγύησις παύσεως τῆς ἀναρχίας καὶ ἐπανόδου τῆς νομίμου τάξεως. Τοῦτο ἐστὶ τὸ προὔργιαίτατον, καὶ ἀπὸ τῆς σήμερον ἡ «Εὐνομία» θὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς ταχίστης αὐτοῦ ἀναγνωρίσεως.

Ὁ κ. Πρέσβυς μοὶ εἶπεν ὅτι ἐπιδοκιμάζει ταύτην μου τὴν ἐνέργειαν, ἥτις καὶ ἔκτοτε ὑπῆρξεν ἡ σταθερὰ τῆς «Εὐνομίας» γραμμή.

Ὅτι ἐδιψῶμεν εὐνομίαν καὶ ἐπεκαλούμεθα ἐκ βάθους καρδίας τὴν ἔλευσιν Βασιλέως, ἵνα σώσῃ εἴτι ἐδύνατο νὰ σωθῇ τῆς Ἑλλάδος, ἦτο φυσικόν, διότι ἡ Ἐπανάστασις, ἥτις ἔμελλε τὰ πάντα νὰ βελτιώσῃ καὶ τὰ κακῶς ἔχοντα νὰ ἐπανορθώσῃ, εἶχεν ἐν τούτοις ἀνατρέψει τὰ πάντα καὶ σωρεύσει ἐρείπια ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Αὐταὶ αἱ Ἀθηναὶ ἔβλεπον περιοδικῶς τὴν ἀναρχίαν λυσσῶσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς των, τὸν στρατὸν καταλείποντα τὰς τάξεις του, τοὺς στρατιώτας πωλοῦντας τὰ ὅπλα των εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ τὰς ῥίζας τῆς εἶχεν ἡ ἀναρχία ἐν αὐτῇ τῇ λεγομένῃ Κυβερνήσει. Κατὰ τὴν 8ην Φεβρουαρίου ὁ κ. Βούλγαρης, Πρόεδρος τῆς Κυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀνήγγειλεν εἰς τὴν πρό τιнос ἡδὴ συνελθοῦσαν Συνέλευσιν σχηματισμὸν νέου Ὑπουργείου· ἄλλ' ὁ κ. Κανάρης, τὸ ἕτερον μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναστὰς εἶπεν ὅτι περὶ τῆς ἀλλαγῆς ταύτης τοῦ Ὑπουργείου οὐδεμίαν ἔχει γνῶσιν, καὶ ἔδωκε τὴν παραίτησίν του, εἰς ἣν προσετέθη καὶ τὸ τρίτον μέλος, ὁ κ. Ροῦφος. Ἡ οἰκτρὰ αὕτη διαφωνία προὔκάλεσεν εἰς τὴν Συνέλευσιν θόρυβον καὶ διαπληκτισμούς, ἐκχυθέντας καὶ ἐκτὸς αὐτῆς καὶ ἀναστατώνοντας πᾶσαν τὴν πόλιν. Οἱ δυσανεστούμενοι πρὸς τὸ νέον ὑπουργεῖον, ὥς κατηρτίσθη ὑπὸ τοῦ Βούλγαρη, ὥπλίσθησαν νὰ τὸ ἀποκρούσωσι διὰ τῆς βίας, καὶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην φόβος καὶ σύγχυσις ἐπεκράτει

πανταχοῦ, καὶ ταραχαὶ καὶ στρατιωτικαὶ κινήσεις καὶ πυροβολισμοὶ καὶ εἰς μάχην παρασκευαί. Μετὰ μέσας δὲ νύκτας ἀφυπνίστην γόους ἀκούσας καὶ κοπετοὺς ἀπὸ τοῦ οἰκίσκου προερχομένους τοῦ γείτονός μου, κ. Βαρβάνου, ὑπαλλήλου παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως. Ἐπειδὴ δ' ὁ θοῆνος παρετίνετο, ἀνήσυχος ἐγερθεὶς καὶ ἐνδυθεὶς, μετέβην εἰς τοῦ κ. Βαρβάνου. Ἐκεῖ δὲ θέαμα ἔλεεινὸν μὲ περιέμενεν. Ὁ μόνος υἱὸς τῆς οἰκίας, Γεώργιος, νεανίας 19 ἐτῶν, εὐπαίδευτος καὶ ὥς δεκανεὺς κατατεταγμένος εἰς τὸν στρατόν, ἔκειτο ἐκτάδην ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δωματίου νεκρός, τὴν κεφαλὴν ἔχων διὰ σφαίρας διατετρυπημένην, καὶ ἡ ἄλπελις μήτηρ καὶ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ ἐκόπτοντο περὶ αὐτόν, ἐν ᾧ ὁ πατήρ τοῦ ἐν γωνίᾳ ὠλοφύρετο. Πρὸ μιᾶς ὥρας ὁ Λόχος, εἰς ὃν ἀνῆκε, περιπολῶν, ἀπηντήθη μεθ' ἑτέρου Λόχου, ἐπίσης περιπολοῦντος· ἐπειδὴ δέ, ὁ μὲν συνέκειτο ἐκ φίλων τοῦ Βούλγαρη, ὁ δὲ ἐκ φίλων τοῦ Κανάρη, ἀντεπυροβολήθησαν οἱ φρουροὶ τῆς Δημοσίας Ἀσφαλείας, καὶ θύμα τῆς συγκρούσεως ἔπεσεν ὁ ἀγαθὸς νέος, ὥς καὶ δύο στρατιῶται παρ' αὐτόν τραυματισθέντες. Οὗτοι ἦσαν οἱ καρποὶ, οἷς ἡ Ἑλλὰς πρὸς τὸ παρὸν ἔδρεπεν ἐκ τοῦ ὅτι ἐπαναστατικῶς ἠθέλησε ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος δι' ἄλλης καλητέρας.

Εἰς τὴν οἰκτρὰν ταύτην τῶν πραγμάτων θέσιν ἀποβλέψασα ἡ Συνέλευσις, εἰς τὴν ἐν αὐταῖς ταῖς ὁδοῖς τῶν Ἀθηνῶν κρατοῦσαν ληστείαν καὶ ἀλληλοκτονίαν, εἰς τὴν φίλαρχον πλεονεξίαν τὴν παραλύουσαν τὴν τριμελῆ Κυβέρνησιν, ἀπεφάσισε, τὴν 11ην τοῦ μηνός, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, νὰ καταργήσῃ τὴν λαοπρόβλητον Ἐπιτροπὴν, καὶ ν' ἀναλάβῃ αὐτὴ καὶ τὴν κυβέρνησιν εἰς τὰς χεῖράς της, διορίζουσα διὰ ψηφοφορίας τοὺς Ὑπουργούς, οὕτω συνενοῦσα ἐν ἑαυτῇ, ἐν ὀνόματι καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐλευθερίας, πᾶσαν τὴν τε νομοθετικὴν καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ὅπερ μόνον ταῖς ἀπολυτοτέραις τῶν μοναρχιῶν δέδοται. Ὁ δὲ ἀπόλυτος οὗτος μονάρχης, ὁ Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως, ἦν τότε ὁ κ. Ἀριστείδης Μωραΐτινης, ἀνὴρ ἔντιμος, ἀλλὰ στερούμενος πολιτικῆς πείρας καὶ ὀξυνοίας, καὶ ἐν γένει τῆς διὰ τὴν ἔκρυθμον ταύτην θέσιν ἀναγκαίας ἱκανότητος. Ἐξελέξατο δὲ τότε

ἡ Συνέλευσις Ὑπουργεῖον ἐξ ἀνδρῶν, μέρος μὲν ἀφανῶν καὶ τὸ πρῶτον ἐρχομένων νὰ δοκιμασθῶσι καὶ ν' ἀποδοκιμασθῶσι, μέρος δ' ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἶχον ἤδη ὑπουργεύσει ἐπὶ Ὅθωνος.

Ἄλλ' οὐδ' ἡ δικτατορία αὕτη πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐπαναφέρῃ καὶ τὴν σκιὰν καὶ τῆς νομίμου τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας, ἣτις ἐπεκράτει ἐπὶ τοῦ ἐξωσθέντος Βασιλέως, ὡς ἀπέδειξεν, ἐν ἄλλοις, τῇ 21 Ἀπριλίου, τὸ ἀποτρόπαιον κακούργημα, τὸ διαπραχθὲν ἐπὶ νεάνιδος αὐστριακῆς, μέλος ἀποτελούσης τῆς γαλλικῆς ἱππικῆς ἢ σχοινοβατικῆς ἐταιρίας τοῦ Σουλλιέ. Αὕτη, ἐντυχοῦσα τὴν νύκτα, ὅτε ἐκ τοῦ ἵπποδρομείου ἐπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν της, περὶ τοὺς τριάκοντα στρατιώτας, ἐκ τῶν τακτικῶν ἔτι λεγομένων, μόνον διότι ἔφερον στολήν, ἀπήχθη ὑπ' αὐτῶν καὶ περιβρίσθη αἰσχροῶς.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Πρέσβυς τῆς Αὐστρίας ἀπήτησεν ὑπὲρ τῆς παθούσης, κειμένης ἡμιθανοῦς, χρηματικὴν ἀποζημίωσιν καὶ ταύτην ἡ κυβέρνησις προθύμως ἀπέτισεν.

Ἄλλ' ὁ Σουλλιέ ἀπῆτει καὶ 60 χιλιάδας δραχμὰς διὰ τὴν προσγενομένην αὐτῷ ζημίαν ἐκ τῆς στερήσεως μιᾶς τῶν ἀρίστων ὀπαδῶν τῆς συνοδίας του καὶ ἐκ τῆς διακοπῆς τῶν παραστάσεών του, καὶ ὁ Πρέσβυς τῆς Γαλλίας ὑπεστήριξε, διὰ δριμείας διακοινώσεως, τὴν ἀπαίτησιν ταύτην. Ὁ τότε Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὁ κ. Θ. Δηλιγιάννης, ἠρνήθη κατ' ἀρχὰς καὶ ἐπανειλημμένως· ἔπειτα δέ, πιεζόμενος, συνεκάλεσε, κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, συμβούλιον ἑκτακτον νομομαθῶν καὶ ἀνδρῶν ἐμπείρων τῆς ὑπηρεσίας, καὶ ἐζήτησε τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐπὶ μακρᾷ ἐκθέσεως, γαλλιστὶ γεγραμμένης, καὶ τεινούσης ν' ἀποδείξῃ τὴν μὴ ἐνοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπομένως τὴν μὴ ὑποχρέωσιν αὐτῆς εἰς ἀποζημιώσεις.

Καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλα ἐγνωμοδοτοῦν. Εἰς δὲ τῶν συγκληθέντων ὧν καὶ ἐγώ, διεφώνησα πρὸς τοὺς πλείστους, ἰσχυρισθεῖς, πρῶτον μὲν ὅτι, ὅτε οἱ κακουργήσαντες ἦσαν τὰ ἐπίσημα τῆς Κυβερνήσεως ὄργανα, καθ' ὧν ἀντίστασις ἐστὶ στάσις, ἡ Κυβέρνησις ἔφερε τὴν εὐθύνην τῶν πράξεων αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ τούτου μὴ ὄντος, ὅτι τὴν ἀποζημίωσιν ἔπρεπε προθύμως, οὐ μόνον ζητουμέ-

νην, ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ἐζητεῖτο, νὰ δώσῃ, ἵν' ἀποπλύνῃ πᾶν ἵχνος τῆς κηλίδος, ἦν τὸ ἀπαίσιον ἀνοσιούργημα ἐδύνατο νὰ ἐγκολάψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐσυμπέρανα, ἐπομένως, ὅτι ἡ ἐκθεσις δὲν πρέπει νὰ δοθῇ, ἀποσιωπήσας καὶ τὸν ἕτερον λόγον, ὅτι ἦτον τόσον κακῶς γεγραμμένη, ὥστε θὰ μᾶς ἐξέθετεν εἰς χλεύην τῆς διπλωματίας.

Εἴτε δ' ἐκ τούτων, εἴτε ἐξ ἄλλων λόγων πεισθείς, δὲν ἐπέδωκεν ὁ Ὑπουργὸς τὸ ἔγγραφον εἰς τὴν Γαλλικὴν Πρεσβείαν, καὶ εἰς τὴν Συνέλευσιν ὑπεστήριξε, τῇ 8ῃ Ἰουνίου, τὴν ἀποζημίωσιν, ὑπὸ πολλῶν πολεμηθεῖσαν πεισματωδῶς. Τέλος δ' ὑπερίσχυσεν ἡ πρότασις τοῦ μετ' ἀγόρευσιν τοῦ κ. Καλλιγᾶ, ἐκθέντος σχεδὸν τοὺς αὐτοὺς λόγους, οὓς εἶχον καὶ ἐγὼ ὑποστηρίζει παρὰ τῇ ἐπιτροπῇ, καὶ ἡ ἀποζημίωσις ἐπληρώθη. Ἀλλ' ἀντιφρονῶν, παρητήθη ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ ἐξηκολούθησαν αἱ κατὰ τοῦ Ὑπουργείου διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην βαρεῖαι αἰτιάσεις τῶν ἀντιπάλων του.

Ἐν τούτοις ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, ἀναλαβὼν τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα τῇ 25 Μαΐου πρὸ τῆς εἰς Κοπεγχάγην σταλείσης ἐξ Ἑλλάδος ἐπιτροπῆς, ἀφ' οὗ ἡ Συνέλευσις ἐκήρυξε τὸν Ὁθωνα ἔκπτωτον, τῇ 14 Ἰουνίου ἐκηρύχθη ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως ἐνῆλιξ, καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν περιεμένετο ἡ εἵδησις τῆς ἐκ Κοπεγχάγης ἀπελεύσεώς του, ὅτε ἐν Ἀθήναις ἐδώκαμεν νέαν οἰκτρὰν ἀπόδειξιν τῆς ἀβουλίας, ἵνα μὴ τι βαρύτερον εἴπω, τῶν ῥιψάντων τὸ ἔθνος εἰς τὸ στασιαστικὸν βάραθρον.

Ποῖα ἦσαν τὰ ἐγκλήματα τοῦ ἐκθρονισθέντος Ὁθωνος οὐδεὶς τῶν ἐπαναστατῶν ποτε ὥρισεν, ἢ καὶ ἂν τινες εἶπον τὰ μὲν, ἄλλοι εἶπον ἕτερα, ἀλλ' οἱ πλείστοι καὶ εἰς ἓν συνεφώνουν, ὅτι δὲν ἐξέλεγε καταλλήλους ὑπουργούς· καὶ τῷ ὄντι, ὥς συνταγματικὸς Βασιλεὺς, τί ἄλλο ἔγκλημα ἐδύνατο νὰ ἔχῃ; οὐδὲ καὶ τὸ ὅτι κατεπάτει τὸ Σύνταγμα, διότι, ἐν κράτει συνταγματικῷ, οὐχὶ ὁ Βασιλεὺς καταπατεῖ τὸ Σύνταγμα, ἀλλ' οἱ Ὑπουργοί. Οἱ ἐπαναστάντες λοιπόν, ἵνα ἐπανορθώσωσι τὰ ἐπὶ Ὁθωνος κακῶς ἔχοντα, ἀφ' οὗτοῦ ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων, ἥλλασσον ἀλλεπαλλήλους Ὑπουργοὺς μεθ' Ὑπουργούς, τοὺς πλείστους λαμβάνοντες μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἐπὶ Ὁθωνος ὑπουργευσάντων. Τὸ

ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως διορισθὲν Ὑπουργεῖον κατὰ τὸν Φεβρουάριον ἀντικατεστήθη ὑπ' αὐτῆς δι' ἄλλου τὸν Ἀπρίλιον, καὶ τοῦτο πάλιν κατηγορήθη ἐν αὐτῇ τὸν Ἰούνιον· ἐπειδὴ ὅμως ἡ πλειονοψηφία τὸ ἔσωσεν, ἐξηγέρθη ἡ μειονοψηφία φρυάττουσα καὶ ἀπετάθη τόσῳ βιαιότερον εἰς τὰ πάθη τοῦ ὄχλου, καθ' ὅσον διὰ τοὺς φιλάρχους προὔκειτο πάλῃ περὶ τῆς θέσεως, εἰς ἣν θὰ εὔρισκεν αὐτοὺς ὁ Βασιλεὺς ἐρχόμενος, καὶ ἥτις θὰ τοῖς περιεποίει τῆς κατοχῆς τὴν βαρύτητα καὶ τὰ δικαιώματα.

Τὴν ἐπαύριον λοιπὸν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν τὸ Ὑπουργεῖον ἐκυρώθη καὶ συνεπληρώθη ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως, ἦτοι τὴν 18 Ἰουλίου, ἐν μέσῳ τῆς ἀναρχικῆς τύρβης, πολυάριθμος ληστρικὴ συμμορία ὑπὸ τινα Κυριάκον, ἀρχαῖον ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν ἀμνηστευθέντα ληστήν, διὰ δόλου, καί, ὥς ἐφάνη ἔπειτα, συνεννοούμενοι μεθ' ἑνὸς τῶν Ταγμάτων τῶν φρουρούντων τὴν πόλιν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηριζόμενοι, κατέλαβον οἰκοδόμημα ὀχυρὸν ἀπέναντι τοῦ στρατῶνος τοῦ Τάγματος τούτου, συνεργεῖα αὐτοῦ, συνέλαβον αἰχμαλώτους δύο τῶν Ὑπουργῶν, τὸν Κουμουνδοῦρον καὶ τὸν Καλλιφορνᾶν, καὶ ἔκτοτε πᾶς ὁ ἐν Ἀθήναις Στρατός, καὶ αὐτὴ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις, διηρέθη εἰς δύο ἀντίπαλα στρατεύματα, καὶ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐλύσσα ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ἀδελφοκτόνος ἐμφύλιος πόλεμος, οὗ ἔπесαν ἑκατοντάδες θυμάτων, ἐν ἄλλοις καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Κανάρη Ἀριστείδης, καὶ ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης, καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς ἀστυνομίας Ἀλεξιάδης. Ἐκόπασε δὲ τὸ κακὸν μόνον, ὅτε οἱ ἔντρομοι Πληρεξούσιοι, ἀποφασίσαντες τέλος νὰ συνέλθωσι μετὰ συνθηκολογίας τῶν δύο ἐχθρῶν φατριῶν, κατήργησαν, ὃ πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἶχον ἐνιδρύσει Ὑπουργεῖον, καὶ διώρισαν ἕτερον ἐκ μελῶν ἀμφοτέρων τῶν μερίδων συγκείμενον. Ἡ κοινὴ γνώμη, ἀγανακτοῦσα, ἀπέδιδε τότε τὴν ἀποτρόπαιον ἀλληλοκτονίαν, ἥτις ἐκινδύνευσε ν' ἀπολήξῃ εἰς ἐντελῇ ἀποσύνθεσιν τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἐνεργείας κομματαρχῶν, καὶ ἰδίως, ὥς τὸν ὑποκινήσαντα τὴν βδελυρὰν σκευωρίαν, τὸν Βούλγαρον ἐξελάμβανεν· ἐλπίζω ὅτι τὸν ἠδίκηι, διότι, οὐ μόνον καὶ τὸ ἔσχατον ἵχνος πατριωτισμοῦ ἔπρεπε νὰ τῷ ἀρνηθῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ τῷ ἀποδώσῃ τοιαύτην εὐήθειαν, ὥστε νὰ μὴ ἐννοῇ ὅτι, ἂν εἰς τὰς

περιστάσεις ἐκείνας ἐπεκαλεῖτο συμμάχους τὴν ληστείαν καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, θὰ κατεβροχθίζετο πρῶτος ἐκεῖνος ὑπὸ τῶν τεράτων, πρὶν πέσῃ θῦμα αὐτῶν ἢ πατρίς. Δὲν ἤξεύρω ὅμως ἂν δύνανται νὰ κηρυχθῶσιν ἐπίσης ἀμέτοχοι ἐνοχῆς ἐκ προθέσεως καὶ οἱ κατώτεροι τῶν φατριῶν ὁπαδοί.

Τὸ κατ' ἐμέ, ἐν τῇ «Εὐνομία» δὲν ἔπαυον τὴν ὁμόνοιαν ἐπικαλούμενος, κατὰ τῶν κακουργούντων ἐξανιστάμενος, καὶ ἀπειλῶν αὐτοὺς διὰ τῆς ποινῆς, εἰς ἣν θὰ ὑπέβαλε τὴν μνήμην των ἢ ἱστορία καὶ αὐτοὺς ἢ ἀμεύλικτος δικαιοσύνη τοῦ περιμενομένου Βασιλέως. Ἐγγραφον δ' οὕτω, διότι δὲν προέβλεπον τότε, ὅτι ἄφρονες ἢ πείρας ἐστερημένοι σύμβουλοι, θὰ παρέδιδον ἀπροστάτευτον καὶ τὸν Βασιλέα εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῶν ἐκείνων, ὧν ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ αὐστηρὸς δικαστής.

Ἐληξαν δ' αἱ σκηναὶ τῆς ἀλληλοσφαγίας διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως ὅλων τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν δύο κομμάτων ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ παραδόσεως τῆς πόλεως εἰς τὴν φρούρησιν τῆς Ἐθνοφυλακῆς, ἣτις, καθ' ὅλον τὸ διάστημα ἐξετέλεσε τὸ καθήκον αὐτῆς, τὰς εὐγενεστέρας ἀναπτύξασα ἀστικὰς ἀρετὰς τάξεως, πειθαρχίας καὶ ἀμεροληψίας, συμπράττοντος ἀξίως τῆς κλήσεώς του καὶ τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς πρωτευούσης, μετὰ τοῦ σεβαστοῦ αὐτοῦ Ἱεράρχου ἐπὶ κεφαλῆς. Μέρος τῆς Ἐθνοφυλακῆς, καὶ τὸ ἀξιολογώτατον, ἀπετέλει ἡ τοῦ Πανεπιστημίου, εἰς ἥς τὸν ζῆλον κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται ἢ ἐπανάκαμψις τῆς εἰρήνης. Τὴν νύκτα τῆς 18 πρὸς τὴν 19 ἀνέλαβον ἐγὼ τὴν ὁδηγίαν ἐνὸς τῶν Λόχων αὐτῆς, συγκείμενον ἐκ νέων εὐπαιδευτῶν, καὶ συμμεριζομένων τὴν θλίψιν μου διὰ τὰ συμβαίνοντα ἐγκλήματα καὶ τὴν ἀπόφασίν μου νὰ κωλύσωμεν πάντα, ὅστις ἤθελεν ἐξακολουθεῖ τὴν τάξιν ταράττων· καὶ οὕτω μέχρι πρωΐας περιεπολήσαμεν εἰς τὰ μᾶλλον ὑποπτα καὶ κινδυνώδη μέρη τῆς πόλεως.

Ἀφ' οὗ δ' οὕτως ἐπανῆλθεν ἡ ἡσυχία, καὶ ἐδύνατο νὰ θεωρηθῇ, ὥς περίπου ἐξησφαλισμένη διὰ τῆς προσδοκωμένης προσεχεστάτης ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως, εἰδοποιήθην, ὅτι ἀπεφάσισε τὴν ἐπιστροφὴν της καὶ ἡ οἰκογένειά μου ἐκ Βερολίνου, ἔνθα πρὸ 18 μηνῶν εἶχε συνοδεύσει τὸν υἱόν μου Ἀριστείδην.

